

17 Mayıs 1935

Eski andaçlardan KENDİLİĞİNDEN BİRLEŞME

Halid Ziya Uşaklıgil

Başka san'at, ilim ve fen, edebiyat zümreleri nasıl teşekkül eder, müessesis aza arasında evvelden bir fikir ve meslek teatisi olur mu, ve bu iptidai anlaşmadan sonra esasat ve nazariyatı tesbit edecek bir mukavele akdolunur mu, velhasıl bir cemiyeti hafiye gibi bir ittifakname imza edilerek aza merasimi mahsusa ile bir ahdüpeymân rabitasile yekdiğerine bağlanır mı, bunu bilmiyorum, bildiğim birşey varsa kendisine bir unvan bulmak zahmetini bile rakiblerine bırakan ve bu isme tesahub etmekte bir izzetinesif meselesi görmiyen edebiyatı cedide azası birbirile temas etmeden evvel birleşmiş oldular. Evvelce temas etselerdi de edebiyat âleminde yeni bir hareket ibdâna teşebbüs etselerdi belki birleşmiş olmaları vacaklardı. Onlar hatta yeni bir yolun ilk hatvelerini atmak üzere seferber olduklarına bile vâkif değildiler. Sadece bir el:

— Çocuklar, siz yazı yazsanız a, işte size sahifelerini açan bir risale; diye Ahmed İhsanın haftalık musaver mecmuasını göstermişti. Bu el birinin üstadı, ikincisinin edebî telekkiyatta bir rehberi, üçüncüsünün ilk adımlarında bir hâmisî olmuştı;

ve üçü tarafından da hürmetle öpülecek nezih ve mubarek bireldi. Der hal onun işaretine mutavaat ederek oraya gittiler.

Zaten üçünün arasında ne şahsan, ne hılkan, ne de mevkian bir müşaheret te yoktu; biri İstanbuldan çıkmamış, Galatasarayın dört duvarı arasında müphem emeller besledikten sonra hayata çıkınca onu hayalinden o kadar uzak görmüştü ki Babialide ciğerlerine muvafık bir hava bulamıyarak boğulacağına hükmetmiş, bir maden kuyusunda müsemim bir hava yutmuş gibi kendisini dışarıya atarak, biraz serserim, biraz şaşkın, bu memlekette nasıl yaşayabileceğinde mütehayyir, sarfedilmeye vesile bulunamıyan zengin kuvvetlerini hapsede ede dolaşıyordu; bütün rüyet afakı, mektebin hakikate varamıyacak emellerile memleketin her ümidi girtlağından tutup sıkan idaresinin arasında bir karanlık köşeden ibaretti; onda parlak ne varsa, ruhunun içinde kaynıyan bir güneş galeyanile nasıl bir hayal tutuyor olsa, o müebbeden tazyik olunmağa, derinlere gömülmek lâzım gelen bir cesed gibi mezarının üzerine

71562223

İğn yığın toprak atılmağa mahkûm
di; kendisine böyle bir teklifte bu
unulunca onu bir müddet için avu
lacak bir eğlence kabilinden aldı.

İkincisi hiç fütur ile kırılmış de
di. O herşeyden evvel bir fen ada
ydı, bir ilim salikiydi; bunun ya
nda, belki daha derinde onun san'a
re, şiire, kir ve hayale öyle bir ip
tilâsı vardı ki mektebden, ve mem
ket muhitinden çıkıp ta kendisini
geniş bir sahada, ne cinsten olursa
olsun bütün emellerine cevap veren
ufuklarla muhat görünce tıb teşrih
hanelerinden Montparnasse mahfil
lerine, kimya tecrübegâhlarından e
debiyat ve san'at cemiyetlerine koş
muş, kolları kucak kucak görgü ser
vetleri toplıyarak, ne topladıysa o
nu yutarak, bu koşuşmalardan yor
gun, fakat her yoruluştan fazla bir
kuvvetle sıyrılarak, memlekete av
det etmişti.

Üçüncüsü nihayet bir taşra çocu
ğuydu, garb âleminde ufak bir gezinti
den ibaret kalan müşahede sermaye
si onu doyurmaktan ziyade aç bırak
mıştı; ne görebildiyse, kitab sahife
lerini çevirirken o kısa mesafenin ar
asından hayali de görmüştü, ve bu
gördüklerinin hiçbiri muayyen bir şe
kil almamış, sabit bir şe'niyet bulma
mıştı; kendisinde bir kanatlanma ka
biliyeti var zannında idi; belki bir
karınca gibi, belki bir kelebek gibi,
herahlde bir kartal değildi. Oradan
oraya uçuşmağa çalışırken kendisine
ilişilecek bir çatı kenarı gösterilmiş
ti, oraya ilişti, o kadar...

Hatta bunların arasında bir san'at
karabeti bile yoktu, fakat buna mu
kabil san'atte zevk ittifakı vardı. Bu
ittifak belki buluşmağa kâfidi, fakat
onları bağlıyan ve birbirine sevdiren

başka karabet noktaları vardı. Bun
lar o kadar kolay telhis olunamaz.

Memlekette esen zulüm rüzgârın
dan, idarenin her köşesine sokulan
mesavi zehrinden, vatanın muhak
kak vukua gelecek tehlikelere muka
vemetten âciz vaziyetinden, üzerine
gittikçe daha siyah bulutlar yığılan
istikbalinden mütevellid derun azabı
denilse bu noktada yalnız onlar değil
herkes müttefikti, hatta ahvalin bu
revişinden istifade edenler bile birer
birer alınınca onlar da bu noktada
ittifak ederlerdi. Nitekim on sene son
ra meşrutiyet ilân edilince yirmi dört
saat zarfında bütün kalblerin bu
noktada ittifakı görüldü, yalnız yirmi
dört saat... Ne ise bu da bir ittifak ve
ittihad saatidi. Bu mukarenet zeminini

bir tarafa bırakmak ve «Servetifü
nun» zümresini teşkil eden anasırın
birleşme noktasını münhasıran san'a
ti ve edebiyatı telâkki tarzında toplama
mak lâzımdır itikadındayım.

Onlar herşeyden evvel lisanlarını
öğrenmiş olmak fırsatını bulmuşlar
ve bu lisanda vücade gelebilen asarı
edebiyeyi baştanbaşa tanımışlardı,
derin bir san'at ihtiyacile edebî tecel
liyatın her safhasından tezevvuk es
habı araya araya geçip te bu seyra
nın sonlarına gelince görmüşlerdi ki
kendilerini tatmin edebilecek kâfi bir
sermaye tophıyamamışlar. Şark muht
ac oldukları edebiyatın mestî kâse
sini onlara sunamamıştı, bunu garbde
buldular. Ve bir kere de bulunca ar
tın kana kana onu içmeğe koyulmuş
lar ve adeta sarhoş olmuşlardı.

Onlardan evvel de Türk edebiyatı
garbe teveccüh istidadı göstermişti.

kurken Nef'i daha tannan, Nedim da-
ha hassas olurdu; fakat en ziyade oku-
maktan haz aldığı arkadaşlarının eser-
leriydi; ezcümle (Cenabın şiirleri..)

Bunları öyle seve seve okur, ve (be-
ğenilecek noktalar) teyid ederek dinli-
yenlerin dikkatini o noktalar üzerinde
mihliyacık surette sesinin öyle inhina-
ları olurdu ki onu sade bir inşad san'at-
kârı kalmaktan çıkararak eser sahibi -
nin müfrit bir taraftarı yapardı.

Uzaktan zannedilir ki Edebiyatı Ce-
dide muharrirlerinin arasında elbet
bir istirkab hissi varmıştır. Bizler, on-
ları pek yakından görüp tanıyanlar,
böyle bir hissin hiçbir zaman mevcu-
diyeti hakkında ufak bir şüphe bile
duymadık. Her hafta kimin olursa ol-
sun risale yeni bir muvaffakiyetle çı-
kınca bu, sade asıl sahibinin değil bü-
tün zümrenin bir muvaffakiyeti olur-
du. Kendisinden sonra gelenlerin mu-
vaffakiyetlerine herkesten ziyade me-
serret gösteren Recaizadenin, böyle bir
güzel eserin intişarı akabinde matbaaya
kadar gelerek Edebiyatı Cedide halkı-
nın bu müstesna hafta bayramına iştir-
aki vukua gelirdi.

(Hüseyin Siyretle Hüseyin Suadi) (ve
ziyade şair) bunları Tefvik Fikret, CENA-
BA, herkesten ziyade (lisana ve san'ate
mutasarrıf, zekâsının ve meharetinin
yüksekliğine ulaşamaz bir (sahibi zu-
hur nazarile bakardı.

Edebiyatı Cedide nazımın bu iki
bürcü arasında bir nevi müsabaka, hat-
ta azçok bir muhasedenin tabii ve be-
şerî olacağına hükmedilebilirse de on-
ların tarzı, tahassüsü, san'at vesaitinin
istimali sahasında öyle farkları vardı
ki pek zarurî olan bu çarpışma ve sür-
tünme hâdisesinin vukuu * belki bu

mesafelerin mevcudiyeti manî olmuş-
tur. Aralarında birinden ötekine şüphe
yet eden şeyler gittikçe daha bariz ol-
makla beraber kaydolunabilir ki, bir

